DE WIJSHEID VAN DE HEKS

Inhoud

Voorwoord		11
1	De ongetemde vrouw: de kracht van de heks	19
2	Zo boven, zo beneden: de troost van de natuur	45
3	De innerlijke burcht: solitair leven	69
4	*Do no harm, but take no shit*: de ethiek van de heks	97
5	De wijsheid van het lichaam: het feest van de zinnen	119
6	Alles kent zijn tegendeel: omgaan met emoties en tegenslagen	145
7	Onderhoud je licht: energetische hygiëne en aarding	167
8	Intuïtie: buitenzintuiglijke informatie ontvangen	191
9	Het schaduwrijk: zelfontwikkeling	217
10	'Mijn wet is liefde voor alle wezens': activisme	243
11	*Where there's a witch there's a way*: creativiteit en inspiratie	265
12	*Work your magic*: rituelen en bezweringen	283
13	De onzichtbare wereld: het eeuwige	315
Bronvermelding		341
Register		343
Dankwoord		351

Lieve vrouw,

Dat we zo zacht zijn, onze huid die een beetje meegeeft,
dat vind ik zo mooi aan ons.
De strepen op onze buiken, de bobbels op onze dijen,
kunnen me ontroeren omdat ze zo menselijk zijn.
En ach, hoe we pas leren omgaan met de blikken
die op onze lichamen rusten – keurend, oordelend, begerend
tegen de tijd dat die blikken zeldzaam worden.

Ik houd van onze buiken als we zwanger zijn, eerst voorzichtig
opbollend en dan groot en rond en machtig.
Van het vuur in onze schoot dat niemand anders toebehoort.
Van ons vermogen diep te voelen, aan te voelen en mee te voelen,
en hoe zorgvuldig we dit koesteren en tonen.
Van hoe we in razernij kunnen ontbranden als een furie, als Elektra,
met leeuwinnenkracht die tot dan misschien sluimerde
maar al die tijd tot onze beschikking stond.

Ik zie ons in de ruwe toppen van mijn moeders vingers,
waar hard werken en zorg dragen in te lezen zijn.
In de schaterlach van mijn vriendinnen, hun gulle armen
die kunnen troosten en hoog de lucht in zwaaien als we dansen.
In het stille kijken van mijn meisjeskind, zoekend waar ze haar liefde kwijt kan, al die liefde die nog zo vrijelijk en argeloos wegstroomt, en niemand die er nog mee vandoor is gegaan.

Zie eens hoe we onze zonen willen behoeden en onze dochters willen beschermen,
maar er toch voor kiezen ze hun eigen weg te laten gaan.
Hoe we eeuwenlang zijn gekleineerd, gebruikt of op een veel te hoog voetstuk zijn gezet,
en nadat we vielen alleen maar beter hebben leren opstaan.
Hoe onze vuisten op tafel en scherpe tongen werden bestraft,
maar nooit helemaal het zwijgen is opgelegd.
Hoe we harde machtsstructuren hebben doorstaan en getrotseerd,
omdat we weten dat 'de zachte krachten zullen winnen in 't eind'. *

* Henriëtte Roland Holst

Hier staan we, als dochters in een lange lijn van grootmoeders en moeders, als buurvrouwen, dokters, danseressen en presidenten.
Zie toch hoe we allemaal worden geboren als voortreffelijke wezens, maar sommigen van ons overtuigd raken van het tegendeel.
Ik dank jullie, mijn zusters, voor elke helpende hand, ondersteunende knipoog, begrijpende blik en elk lief woord.
Vergeet nooit hoe magnifiek we zijn.

Susan Smit

Voorwoord

Terwijl ik door mijn puberteit raasde, ervaarde mijn moeder de eerste perikelen van de overgang. Dat zorgde voor de nodige emotionele botsingen, maar ook voor verwantschap. Allebei maakten we ons klaar om te veranderen; we schudden en kronkelden om onze oude slangenhuid af te leggen en wierpen een blik op de nieuwe die we zouden kunnen aangroeien. Eén ding was zeker: het onbevangen kind dat ik was geweest en de plooibare moeder en echtgenote die zij was geweest, moesten worden achtergelaten om een nieuwe levensfase binnen te kunnen gaan.

We lazen boeken over persoonlijke groei en zelfontwikkeling en wisselden onze kennis uit. Op het omslag van een van die boeken stond een lachende vrouw die in een kletsnat wit T-shirt en spijkershort de zee uit kwam lopen. *Geen zee te hoog*, heette het (de auteur, Wayne Dyer, zou ik twee decennia later ontmoeten voor mijn boek *Wijze mannen*). Samen onderzochten we allerlei religieuze, spirituele en filosofische stromingen, van het existentialisme tot het boeddhisme, en we praatten daar avonden lang over. Met mijn kalligrafeerpen schreef ik in zwierige letters allerlei spreuken en wijsheden in notitieboekjes op. We zaten in een overgangsfase en wisten nog niet dat zij aan de andere kant van de poort een echtscheiding zou aanvragen en zich zou aansluiten bij een groep lichtwerkers. Ik zou op mijn beurt naar Amsterdam verhuizen om Nederlands te studeren en me onder

te dompelen in de spirituele gemeenschap, in een studentengroep neerlandici en in het extravagante uitgaansleven van de jaren negentig, waar ik me (als hetero) opgenomen en begrepen voelde in de flamboyante gayscene.

Door workshops te volgen, lezingen bij te wonen en boeken te lezen sprokkelde ik kennis en begrip van religie en filosofie bij elkaar, maar in geen enkele traditie kon ik me helemaal vinden. Ruim twintig jaar geleden, op mijn vijfentwintigste, terwijl ik aan de weg timmerde als journalist, kwam ik op het spoor van de oude religie, zoals ik hekserij graag noem. Ik schreef er een artikel over en was blij verrast. Het bleek een pakketje universele en tijdloze principes te bevatten, gebaseerd op de natuurwetten, waaruit een levenshouding sprak die helemaal bij mij paste: onderzoekend, poëtisch-mystiek en gericht op plezier, liefde en harmonie. Het eerde zowel het mannelijke als het vrouwelijke, het geestelijke als het lichamelijke, het aardse als het bovenaardse, het verdriet als het vreugdevolle, het tastbare als het bovennatuurlijke.

Ik kon er niet over uit: deze prachtige, vredelievende religie kwam nota bene van eigen Europese bodem en ik was daar nooit eerder op gewezen! Ik trok het heksendom aan als een nieuwe jurk, draaide er giechelend mee voor de spiegel. De jurk zat me als gegoten en eindelijk was het winkelen voorbij. Ik wist het zeker: dít was de weg die ik wilde gaan bewandelen, van voor naar achter en met alle kronkels en bochten die erbij hoorden.

Hekserij is, net als alle natuurreligies op de wereld, niet-georganiseerd. Er zijn geen heilige boeken, gebouwen of profeten, er is geen strikte leer. Veel mensen noemen het daarom liever een spiritueel pad, maar ikzelf houd het bij een religie omdat het een specifiek godsbeeld bevat (namelijk de goddelijke vonk in

alles wat leeft). Hekserij is een ervaringsreligie en het pad van de heks is een persoonlijke ontwikkelingsreis. Het reikt je middelen aan voor persoonlijke groei en levensverdieping, maar het is cruciaal dat je de ervaringen en inzichten zélf opdoet. Het gaat om de innerlijke beleving, zoals dat in alle mystieke, sjamanistische tradities het geval is.

We kenden rond de eeuwwisseling nauwelijks internet en sociale media, er waren nagenoeg geen werkgroepen die hekserij beoefenden, laat staan dat er workshops over bestonden. In Nederland was toen vooral de gesloten, hiërarchische wicca actief – in de jaren vijftig bedacht door een man met ideeën die niet bij de mijne aansloten – maar die inmiddels gelukkig veel toegankelijker is geworden. Ik merkte dat ik me aangetrokken voelde tot traditionele hekserij, waarbij ik zo dicht mogelijk bij de principes uit de bezielde natuur kon blijven, op een vrije, speelse, aardse en tegelijk fantasievolle manier. Dus reisde ik een paar keer af naar de Verenigde Staten, waar traditionele hekserij al wel groeide en bloeide. Het was een vorm van ecofeminisme, met de natuur en vrouwelijke waarden hoog in het vaandel. Ik woonde jaarfeesten en maanceremonies bij, ontmoette vooraanstaande heksen als Laurie Cabot, Phyllis Curott en Zsuzsanna Budapest (mijn grote voorbeeld Starhawk bleef buiten bereik) en bracht mijn kennis mee naar huis, waar ik gelijkgestemden tegenkwam met wie ik stukken van het heksenpad beliep. In 2001 publiceerde ik er mijn eerste boek over: *Heks. Een magische reis door de westerse spiritualiteit*, dat tot op de dag van vandaag wordt herdrukt.

De tweede poort die ik door ging was die van Maagd naar Moeder, toen ik mijn eerste kind kreeg. En nu ik tegen de vijftig loop, voelt het alsof ik opnieuw in een overgangsfase zit; die van

Moeder naar Crone: 'postmenstruele wijze vrouw' in de oude religie. Mijn kinderen zijn niet meer zo heel jong, ik voel me gerijpt en gevestigd als auteur van romans en boeken over persoonlijke ontwikkeling en heb rust gevonden in de liefde. Mijn heks-zijn is verdiept, gedrenkt in de ervaring van jarenlang vrouwencirkels en vollemaanceremonies organiseren en gedragen door de ups-and-downs van het leven. Mijn lichaam geeft aan dat het zich voorbereidt op de menopauze. Ik ben dan misschien wat wijzer geworden, maar de winst is vooral dat ik het niet-weten heb omarmd.

Elk jaar dat ik bij mijn leeftijd mag optellen, maakt me minder bang voor mijn eigen kracht – of beter gezegd: om haar te tonen. Ik geef mezelf toestemming om hoekiger en scherper te zijn en niet alleen omdat er iets in mij aan het veranderen is. Ook de buitenwereld staat het me meer toe. Als het aan mij ligt groei ik langzaam uit tot een onaangepaste, excentrieke oude vrouw met kaftans en grote kettingen die ongevraagd wijze raad uitdeelt.

In deze levensfase vond Entgen Luijten – in 1674 als laatste vrouw in Nederland als heks berecht – mij, en ze liet me haar verhaal in de roman *De heks van Limbricht* vertellen. De behoefte om over het gedachtegoed van hekserij te schrijven en me ook naar buiten toe als heks uit te spreken, welde weer in me op. Waar ik me in *Heks* richt op de rituelen, de jaarfeesten, de geschiedenis, bezweringen, kruiden, oliën en stenen, ga ik in *De wijsheid van de heks*, dat je als een vervolg kunt lezen, in op de levensbeschouwing van hekserij, die verrassend goed bij deze moderne tijd past. Ze is gestoeld op oude, maar tijdloze natuurwetten, mystieke beginselen en sjamanistische oefeningen. Als bijna-Crone ben ik er klaar voor om de inzichten en handvatten die de oude religie me al die jaren heeft gegeven met anderen te delen.

Het is maar al te menselijk om je eerst de gebruiken van een geloofstraditie eigen te maken en om daarna pas de levensovertuiging erachter te gaan begrijpen en doorvoelen. Het tastbare deel geeft immers houvast, omdat het concreet en overzichtelijk is. Dat deel valt je met daadkracht toe te eigenen, terwijl voor het gedachtegoed veel meer tijd, geduld en ontvankelijkheid nodig zijn. De principes en natuurwetten kende ik die eerste jaren dan wel uit mijn hoofd, maar ze kregen pas werkelijk betekenis toen ik ze in gebruik ging nemen en ervaarde wat voor kracht, kalmte en inzichten ze kunnen geven bij grote en kleine uitdagingen en vraagstukken.

Als beginnende heks verzamelde ik gretig alles wat 'een heks in huis hoort te hebben' en volgde ik de vaste gebruiken en tradities op. In mijn keuken stonden een stuk of dertig glazen potten met gedroogde kruiden, op mijn altaar lagen de klassieke objecten die bij elk element hoorden. Nu heb ik nog maar een paar zakjes kruiden in huis die me echt helpen en richt ik overal in huis wisselende plekjes in met spullen die me op dat moment aanspreken, zoals stenen, bloemen en takjes die ik met mijn kinderen in de natuur heb gevonden. Toen kon ik bij het openen van een cirkel de lange, klassieke teksten uit mijn hoofd reciteren en gebruikte ik een *athame* ('ceremonieel mes'); nu roep ik de windrichtingen losjes aan en baken ik met mijn vinger, en vooral met mijn voorstellingsvermogen, een heilige ruimte af. Die jonge vrouw van midden twintig, met haar ijver, nieuwsgierigheid en het zoeken naar grip, doet me glimlachen.

De levensbeschouwelijke kant van hekserij dringt zich pas aan je op als je je eigen persoonlijkheid en mechanismen gaat doorzien, en je het gesprek met de levende natuur om je heen en de andere, mystieke wereld opstart en gaande houdt. De natuurprincipes en heksenwetten bieden een raamwerk om je eigen